UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

10 päivänä joulukuuta 2009 *

Asiassa C-345/08,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Verwaltungsgericht Schwerin (Saksa) on esittänyt 8.7.2008 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 28.7.2008, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Krzysztof Peśla

vastaan

Justizministerium Mecklenburg-Vorpommern,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: toisen jaoston puheenjohtaja J. N. Cunha Rodrigues, joka hoitaa kolmannen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit P. Lindh, A. Rosas, U. Lõhmus ja A. Ó Caoimh (esittelevä tuomari),

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

julkisasiamies: E. Sharpston,
kirjaaja: hallintovirkamies C. Strömholm,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 2.7.2009 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Peśla, edustajanaan Rechtsanwalt B. Kemper,

– Saksan hallitus, asiamiehinään M. Lumma ja J. Kemper,

– Tšekin hallitus, asiamiehenään M. Smolek,

– Kreikan hallitus, asiamiehinään E. Skandalou ja S. Vodina,

– Irlanti, asiamiehenään D. O'Hagan, avustajinaan M. Collins, SC, D. Dodd, BL, ja K. Keane, BL,

– Unkarin hallitus, asiamiehinään J. Fazekas, K. Veres ja M. Fehér,

– Itävallan hallitus, asiamiehenään E. Riedl,

– Suomen hallitus, asiamiehenään A. Guimaraes-Purokoski,

– Euroopan komissio, asiamiehinään H. Støvlbæk, M. Adam ja M. Vollkommer,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee EY 39 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Puolan kansalainen Krzysztof Peśla ja Justizministerium Mecklenburg-Vorpommern (Mecklenburg-Etu-Pommerin osavaltion oikeusministeriö) ja joka koskee sitä, että viimeksi mainittu on kieltäytynyt antamasta Peślalle oikeutta osallistua lakimiesammatteja varten järjestettävään harjoitteluun lakimiesavustajana (Rechtsreferendar) suorittamatta ensin soveltuvuuskoetta niin kutsutun ”erstes juristisches Staatsexamenin” (ensimmäinen oikeustieteellinen valtiontutkinto, jäljempänä ensimmäinen valtiontutkinto) pakollisten oppiaineiden osalta.

Kansalliset oikeussäännöt

3 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Saksassa kaikkien säänneltyjen lakimiesammattien harjoittamiseen vaaditaan lähtökohtaisesti ”Befähigung zum Richteramt” (kelpoisuus hoitaa tuomarin virkaa). Tuomarin asemasta annetun Saksan lain (Deutsches Richtergesetz, jäljempänä DRiG) 5 §:n 1 momentin mukaan kyseinen kelpoisuus myönnetään henkilöille, jotka ovat suorittaneet yliopistossa suoritettujen oikeustieteen opintojen jälkeen ensimmäisen valtiontutkinnon ja harjoittelun (Rechtsreferendariat, jäljempänä lakimiesharjoittelu) jälkeen toisen oikeustieteellisen valtiontutkinnon.

4 DRiG:n 5a §:n 2 momentin mukaan yliopisto-opinnot – joista on suoritettava vähintään kaksi vuotta Saksassa – muodostuvat pakollisista oppiaineista ja painopistealueista, joihin liittyy valintamahdollisuuksia. Pakolliset aineet koskevat siviilioikeuden, rikosoikeuden, julkisoikeuden ja prosessioikeuden keskeisiä aloja mukaan lukien Eurooppa-oikeuteen liittyvät näkökohdat, oikeusmetodologia sekä filosofian, historian ja sosiologian pääpiirteet. Painopistealoilla on tarkoitus täydentää opintoja, syventää tietoja niihin liittyvien pakollisten oppiaineiden osalta ja välittää kansainvälistä, eri oikeudenalat kattavaa oikeustieteellistä lähestymistapaa.

5 DRiG:n 5d §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan ensimmäisen valtiontutkinnon kohteena olevan aineiston on oltava sellainen, että opinnot voidaan suorittaa loppuun neljän ja puolen opintovuoden kuluessa. Saman lain 5 §:n 1 momentin mukaan ensimmäinen valtiontutkinto muodostuu eri painopistealueita koskevasta yliopistotutkinnosta ja pakollisten oppiaineiden valtiontutkinnosta. Mainitun 2 momentin kolmannen virkkeen mukaan viimeksi mainittu tutkinto järjestetään kirjallisten ja suullisten kokeiden muodossa.

6 DRiG:n 5 §:n 2 momentin mukaan opintojen ja lakimiesharjoittelun on vastattava sisällöllisesti toisiaan. Saman lain 5b §:n mukaan lakimiesharjoittelu kestää kaksi vuotta, ja siihen kuuluu harjoittelun suorittaminen yhdessä tai useammassa pakollisessa toimipaikassa sekä useissa valinnaisissa toimipaikoissa. Saman pykälän

mukaan kyseisen harjoittelun pakolliset osat suoritetaan yleisessä siviilituomioistuimessa, syyttäjälaitoksessa tai rikostuomioistuimessa, hallintoviranomaisessa ja asianajotoimistossa. DRiG:n 5d §:n 3 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan toisen valtiontutkinnon kirjallinen osuus on suoritettava harjoittelun 18. ja 21. harjoittelukuukauden välillä.

7 DRiG:n 5b §:n 4 momentissa säädetään, että lakimiesharjoittelun pakolliset osat kestävät kukin kolme kuukautta, lukuun ottamatta asianajotoimistossa suoritettavaa harjoittelua, joka kestää yhdeksän kuukautta.

8 Tämän koulutuksen yhteydessä lakimiesharjoittelijat voivat tuomioistuinsäännöstä annetun lain (Gerichtsverfassungsgesetz, jäljempänä GVG) 10 §:n mukaan käsitellä tuomarin valvonnassa oikeusapuhakemuksia, kuulla oikeudenkäynnin osapuolia rikosasioita lukuun ottamatta, ottaa vastaan näyttöä ja johtaa suullista käsittelyä. GVG:n 142 §:n 3 momentissa säädetään, että lakimiesharjoittelijoille voidaan uskoa syyttäjän tehtävien hoitamista viimeksi mainitun valvonnan alaisena.

9 Osavaltioiden on täsmennettävä kyseistä sääntelyä koskevat yksityiskohdat. Lakimieskoulutuksesta annetun Mecklenburg-Etu-Pommerin osavaltion lain (Gesetz über die Juristenausbildung im Land Mecklenburg-Vorpommern, jäljempänä JAG-M-V) 21 §:n 3 momentin mukaan lakimiesharjoittelija suorittaa harjoittelunsa julkisoikeudellisessa koulutussuhteessa. Lakimiesharjoittelijat saavat JAG-M-V:n 21a §:n 2 momentin nojalla kuukausittaista toimeentuloavustusta. Kyseisen harjoittelun aikana harjoittelijoita valvotaan hierarkkisesti, ja heidän on noudatettava kouluttajansa ohjeita lakimiesten koulutuksesta annetun lain soveltamisasetuksen (Verordnung zur Ausführung des Juristenausbildungsgesetzes, jäljempänä JAPO M-V) 36 §:n 1 ja 2 momentin perusteella. JAG-M-V:n 24 §:n mukaan harjoittelujakso päättyy sinä päivänä, jolloin tutkinto julistetaan suoritetuksi tai ensimmäinen uusintakoe julistetaan hylätyksi.

10 DRiG:n 6 §:n 1 momentin mukaan oikeus osallistua lakimiesharjoitteluun edellyttää ensimmäisen valtiontutkinnon suorittamista. Saman lain 112a §:ssä säädetään, että jos Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen on suorittanut kyseisessä valtiossa oikeustieteen tutkinnon, joka antaa hänelle oikeuden osallistua kyseisessä jäsenvaltiossa korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeiseen asianajajakoulutukseen, hän voi vaatia Saksassa, että kyseisen korkeakoulututkinnon todetaan vastaavan ensimmäistä valtiontutkintoa. Jos vastaavuus todetaan, asianomainen saa oikeuden osallistua lakimiesharjoitteluun.

11 Asiakirja-aineistosta ilmenee, että DRiG:n 112a §, jonka otsikkona on ”Vastaavuuden arviointi lakimiesammatteja varten järjestettävään harjoitteluun osallistumista koskevan oikeuden osalta”, annettiin yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-313/01, Morgenbesser, 13.11.2003 antaman tuomion (Kok., s. I-13467) johdosta. Kyseisessä pykälässä säädetään seuraavaa:

”(1) Euroopan unionin jäsenvaltion, Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen toisen sopimusvaltion tai Sveitsin kansalaiset, jotka ovat suorittaneet oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon jossain näistä valtioista ja joiden tutkinto antaa siellä oikeuden korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeiseen koulutukseen eurooppalaisten asianajajien toiminnasta Saksassa annetun lain 1 §:n mukaisesti eurooppalaisen asianajajan ammatin harjoittamista varten, hyväksytään hakemuksesta harjoitteluun, jos heidän tietonsa ja taitonsa vastaavat niitä tietoja ja taitoja, joiden olemassaolon osoittaa 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu pakollisten oppiaineiden valtiontutkinto.

(2) Edellä 1 momentin mukaan edellytettyjen tietojen ja taitojen tutkiminen ulottuu korkeakoulututkintoon ja esitettyihin todisteisiin, erityisesti tutkintotodistuksiin, muihin todistuksiin, muihin kelpoisuutta osoittaviin asiakirjoihin sekä merkitykselliseen ammattikokemuksesta esitettyihin todisteisiin. Mikäli tutkimuksessa ei ilmene vastaavuutta tai se ilmenee vain osittain, suoritetaan hakemuksesta soveltuvuuskoe.

(3) Soveltuvuuskoe on saksan kielellä suoritettava valtiontutkinto, joka koskee tarvittavia tietoja Saksan oikeudesta ja jolla arvioidaan valmiuksia viedä lakimieshar-

joittelu menestyksekkäästi päätökseen. Tutkintoaineita ovat siviilioikeus, rikosoikeus ja julkisoikeus sekä niihin kuhunkin liittyvä prosessioikeus. Pakollisten oppiaineiden valtiontutkinnon kirjalliset tutkintotyöt on laadittava kullakin toisessa virkkeessä mainitulla oikeudenalalla, jonka riittävä hallinta ei käy ilmi vielä 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetussa tutkimuksessa.

(4) Soveltuvuuskoe on suoritettu, jos

1. sen osavaltion oikeuden mukaan, jossa koe suoritetaan, on suoritettu pakollisten oppiaineiden valtiontutkintoa varten vaadittava lukumäärä tutkintotöitä, vähintään kuitenkin puolet pakollisten oppiaineiden valtiontutkinnossa vaadituista tutkintotöistä, ja

2. tutkintotyöt vähintään kahdessa 3 momentin toisessa virkkeessä mainituista oikeudenaloista on suoritettu, ja niistä vähintään yksi tutkintotyö siviilioikeuden alalla.

Mikäli todetaan jonkin 3 momentin toisessa virkkeessä mainitun oikeudenalan riittävä hallinta jo 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetussa tutkimuksessa, tutkintotyöt tällä alalla katsotaan suoritetuiksi.

(5) Läpäisemättä jäänyt soveltuvuuskoe voidaan uusia kerran.

(6) Edellä 1 momentissa tarkoitetulla vastaavuuden toteamisella on 5 §:n 1 momentissa tarkoitetun suoritetun ensimmäisen tutkinnon vaikutukset.

_ _”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

12 Peśla päätti vuoden 2003 joulukuun aikana yliopisto-opintonsa Poznańin (Puola) yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa ja sai maisterin (magister) tutkintotodistuksen. Vuoden 2005 tammikuussa Frankfurt an der Oderin (Saksa) yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, jossa hän oli opiskellut vuodesta 1998 samaan aikaan kuin hän opiskeli Puolassa, myönsi hänelle saksalais-puolalaisen lakimieskoulutuksen perusteella akateemisen tutkintonimikkeen ”Master of German and Polish Law” ja vuoden 2005 helmikuussa akateemisen tutkintonimikkeen ”Bachelor of German and Polish Law”.

13 Peśla teki vuoden 2005 marraskuussa hakemuksen siitä, että hänet hyväksyttäisiin lakimiesammatteja varten järjestettävään harjoitteluun Mecklenburg-Etu-Pommerin osavaltiossa. Hän vetosi yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Morgenbesser antamaan tuomioon ja esitti samalla hakemuksensa tueksi sellaisia muita todistuksia, kuten todistuksia opintoviikoista erilaisissa koulutusohjelmissa, ammattikokemuksesta, kursseista ja koulutuksista.

14 Justizministerium Mecklenburg-Vorpommern hylkäsi 27.3.2007 tekemällään päätöksellä hakemuksen, jolla pyrittiin DRiG:n 112a §:ssä tarkoitettuun vastaavuuden toteamiseen. Sen mukaan vastaavuutta koskevan arvioinnin perusteena on ensimmäisen valtiontutkinnon suorittamisen kannalta välttämättömien tietojen omaaminen saman lain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettujen pakollisten aineiden osalta. Tietoja ulkomaan oikeudesta ei voida tunnustaa vastaaviksi, koska ulkomaan oikeus poikkeaa

Saksan oikeudesta. Kyseisen hylkäämispäätöksen mukaan niiden Saksan oikeutta koskevien tietojen vaatimustaso, jotka Peśla on hankkinut Master of German and Polish Law -koulutusohjelmassa, on huomattavasti alempi kuin ensimmäisen pakollisten oppiaineiden valtiontutkinnossa suoritettavissa kirjallisissa kokeissa edellytettyjen tietojen taso.

15 Mainitussa hylkäämispäätöksessä täsmennetään kuitenkin, että Peślalla on mahdollisuus, jos hän sitä pyytää, osallistua DRiG:n 112a §:n 3 momentin mukaiseen soveltuvuuskokeeseen.

16 Peśla nosti 27.4.2007 ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa kanteen 27.3.2007 tehdystä päätöksestä. Tämän kanteensa tueksi se väittää pääasiallisesti, että Justizministerium Mecklenburg-Vorpommern on arvioinut vastaavuutta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä vahvistettujen perusteiden vastaisesti. Jos Saksan oikeutta koskevia tietoja ja taitoja, sellaisina kuin niitä edellytetään ensimmäistä valtiontutkintoa varten, on pidettävä huomioon otettavana arviointiperusteena, ulkomainen tutkintotodistus ei voisi missään tapauksessa täyttää tällaista perustetta, koska Saksan oikeutta ei yleensä opeteta muissa jäsenvaltioissa.

17 Peśla arvostelee toissijaisesti mainittua hylkäämispäätöstä siitä, ettei siinä oteta riittävällä tavalla huomioon niitä tietoja, jotka hän on hankkinut Saksassa opiskelujensa, harjoittelujensa, kahdessa yliopiston oppituolissa työskentelynsä ja valmennuskurssin yhteydessä.

18 Justizministerium Mecklenburg-Vorpommern väittää, että riidanalainen hylkäämispäätös on perusteltu. Sen mukaan hankittujen tietojen vastaavuutta ei voida hyväksyä.

19 Koska Verwaltungsgericht Schwerin katsoo tässä tilanteessa, että sen käsiteltäväksi saatetun asian ratkaiseminen riippuu niistä edellytyksistä, joita DRiG:n 112a §:n 1, 2 ja 6 momentissa tarkoitettuun vastaavuuden toteamiseen on EY 39 artiklan mukaan sovellettava, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko EY 39 artiklan mukaista se, että vastaavuus todetaan [DRiG:n] 112a §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetulla tavalla vain siinä tapauksessa, että esitetyistä asiakirjoista ilmenee, että EU:n kansalaisella on sellaiset tiedot ja taidot, jotka tutkitaan [DRiG:n] 5 §:n 1 momentin mukaisessa (Saksan oikeustieteellisessä) pakollisten oppiaineiden tutkinnossa?

2) Mikäli ensimmäiseen kysymykseen on vastattava kieltävästi:

Edellytetäänkö EY 39 artiklassa, että unionin oikeuden mukaisen vastaavuutta koskevan tutkimuksen arviointiperusteena on yksinomaan se, että EU:n kansalaisen EU:ssa hankkima yliopiston tutkintotodistus ja hänen esittämänsä muut koulutusta tai ammattikokemusta osoittavat asiakirjat ovat (akateemisen) koulutuksen tasoon ja koulutukseen kuluneeseen aikaan nähden verrattavissa Saksan ensimmäiseen oikeustieteelliseen valtiontutkintoon?

3) Mikäli myös toiseen kysymykseen on vastattava kieltävästi:

Onko se EY 39 artiklan mukaista, että [DRiG:n] 112a §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu vastaavuuden toteaminen liittyy tosin edelleenkin sisällöllisesti (Saksan) ensimmäisen (oikeustieteellisen) valtiontutkinnon pakollisten aineiden koeaineistoon mutta muualla unionin alueella jo menestyksellisesti suoritetun oikeustieteelliselle koulutukselle asetetaan vain hieman ’alemmat’ vaatimukset?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

20 Kaksi ensimmäistä kysymystä, joita on tutkittava yhdessä, koskevat sitä, mitkä tiedot on otettava vertailukohdaksi arvioitaessa sitä, onko henkilöllä, joka on pyytänyt päästä suoraan lakimiesammatteja varten järjestettävään harjoitteluun suorittamatta tätä tarkoitusta varten järjestettäviä kokeita, sellaiset tiedot, jotka vastaavat tavallisesti tällaiseen harjoitteluun pääsemiseksi asianomaisessa jäsenvaltiossa vaadittuja tietoja. Ensimmäinen kysymys koskee siis sitä, onko mainittujen tietojen koskettava vastaanottavan jäsenvaltion oikeutta, kun taas toisella kysymyksellä pyritään selvittämään, voidaanko sitä vastoin toisen jäsenvaltion oikeutta koskevien tietojen katsoa vastaavan sekä koulutuksen tason että tähän tarkoitukseen käytetyn ajan ja vaivannäön kannalta niitä tietoja, joita vastaanottavassa jäsenvaltiossa edellytetään lakimiesammatteja varten järjestettävään harjoitteluun pääsemiseksi.

21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kolmannella kysymyksellään lähinnä sitä, onko mahdollista, että unionin oikeudessa edellytetään, että niiden vastaanottavan jäsenvaltion oikeutta koskevien tietojen tasoa, joita vaaditaan toista oikeustieteen valtiontutkintoa pakollisesti edeltävään lakimiesharjoitteluun pääsemiseksi ja lakimiesammattien harjoittamisen aloittamiseksi, alennetaan tietyssä määrin henkilöiden vapaan liikkuvuuden edistämiseksi.

Kaksi ensimmäistä kysymystä

22 Kahteen ensimmäiseen kysymykseen vastaamiseksi on heti aluksi huomautettava, että Peślan tilanteessa oleva henkilö ei voi pääasian oikeudenkäynnissä vedota johdettuun unionin oikeuteen hänen akateemisen pätevyytensä ja ammattikokemuksensa tunnustamiseksi siltä osin kuin on kyse oikeudesta osallistua sellaiseen koulutuksen käytännön osuuteen, joka on tarpeen lakimiesammattiin pääsemiseksi Saksassa.

23 Asianajajan ammatin pysyvän harjoittamisen helpottamisesta muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa ammatillinen pätevyys on hankittu, 16.2.1998 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/5/EY (EYVL L 77, s. 36) koskee näet ainoastaan sellaista asianajajaa, joka on täysin pätevöitynyt asianajajaksi kotivaltiossaan (ks. em. asia Morgenbesser, tuomion 45 kohta). Asiakirja-aineistosta ilmenee lisäksi, että lakimiesharjoittelijana toimimisen voidaan ymmärtää muodostavan käytännön osuuden siitä koulutuksesta, jota saksalaisiin lakimiesammatteihin pääseminen edellyttää. Tästä seuraa, ettei tätä toimintaa voida katsoa vähintään kolmivuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamista koskevasta yleisestä järjestelmästä 21.12.1988 annetussa neuvoston direktiivissä 89/48/ETY (EYVL 1989, L 19, s. 16), sellaisena kuin se on muutettuna 14.5.2001 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2001/19/EY (EYVL L 206, s. 1), tarkoitetuksi ”säännellyksi ammatiksi”, joka voitaisiin erottaa asianajajan ammatin kaltaisista varsinaisista saksalaisista oikeusalan ammateista (ks. analogisesti em. asia Morgenbesser, tuomion 46–55 kohta).

24 Pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan Peśla ei kuitenkaan, kuten suullisessa käsittelyssä on vahvistettu, ollut hankkinut sellaista ammattipätevyyttä, jota asianajajan ammattiin pääsy edellyttää Puolassa.

25 Oikeuskäytännöstä ilmenee, että EY 39 artikla, joka on nimenomaisesti mainittu kysymyksissä, sekä EY 43 artikla ovat sellaisia, että niitä sovelletaan pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen tilanteeseen.

26 Ensinnäkin asiakirja-aineistosta ja erityisesti Saksan hallituksen esittämistä huomautuksista ilmenee, että lakimiesharjoittelijat yhtäältä soveltavat harjoittelunsa yhteydessä käytännössä opintojensa aikana hankkimiaan tietoja ja osallistuvat siten harjoitteluaan johtavan henkilön ohjauksessa tämän toimintaan ja että toisaalta he saavat koulutuksensa aikana palkkaa kuukausittaisen toimeentuloavustuksen muodossa. Yhteisöjen tuomioistuin on tältä osin jo todennut, että koska lakimiesharjoittelijat tekevät aitoa ja todellista työtä, heitä on pidettävä EY 39 artiklassa tarkoitettuina työntekijöinä (ks. vastaavasti asia C-109/04, Kranemann, tuomio 17.3.2005, Kok., s. I-2421, 12–18 kohta).

27 Toiseksi Saksan lainsäädännön mukainen lakimiesharjoittelu on koulutusjakso sekä ennakkoedellytys päästä harjoittamaan Saksassa muun muassa asianajajan ammattia, joka on sellainen säännelty ammatti, johon sovelletaan EY 43 artiklaa (ks. analogisesti em. asia Morgenbesser, tuomion 60 kohta).

28 Lisäksi on huomautettava, että näitä kahta artiklaa ei voida jättää pääasiassa soveltamatta niiden poikkeusten perusteella, joista määrätään EY 39 artiklan 4 kohdassa ”julkishallinnon palvelussuhteiden” ja EY 45 artiklan ensimmäisessä kohdassa sellaisen ”toimin[nan osalta], joka jatkuvasti tai tilapäisesti liittyy julkisen vallan käyttöön kyseisessä jäsenvaltiossa”.

29 Sikäli kuin lakimiesharjoittelija suorittaa osan harjoittelustaan julkisen sektorin ulkopuolella, riittää yhtäältä näet, kun todetaan, että julkishallinnon palvelussuhteen käsite ei sisällä työsuhteita yksityishenkilön tai yksityisoikeudellisen oikeushenkilön palveluksessa, ja näin on riippumatta siitä, minkälaisia tehtäviä työntekijälle kuuluu (ks. asia C-114/97, komissio v. Espanja, tuomio 29.10.1998, Kok., s. I-6717, 33 kohta ja em. asia Kranemann, tuomion 19 kohta).

30 Vaikka edellä mainitussa asiassa Kranemann annetun tuomion taustalla olevassa oikeusriidassa kyse oli yhdestä mainitun harjoittelun osasta, joka oli suoritettava julkisen sektorin ulkopuolella, on huomautettava, että siltä osin kuin lakimiesharjoittelija suorittaa osan koulutuksestaan yleisessä siviilituomioistuimessa, hallintoviranomaisessa, syyttäjälaitoksessa tai rikostuomioistuimessa, kyseinen harjoittelija toimii, kuten Saksan hallitus on suullisessa käsittelyssä korostanut, harjoittelua johtavan henkilön ohjeiden mukaan ja tämän valvonnassa, kuten tämän tuomion 8 ja 9 kohdassa mainituista GVG:n ja JAPO M-V:n säännöksistä lisäksi ilmenee.

31 Tämän johdosta lakimiesharjoittelijan toiminta ei voi kuulua EY 39 artiklan 4 kohdassa määrätyn poikkeuksen soveltamisalaan, koska kyseistä poikkeusta ei sovelleta työsuhteisiin, jotka riippumatta siitä, että ne ovat valtion tai muun julkisoikeudellisen laitoksen alaisia, eivät kuitenkaan sisällä mitään tehtäviä, jotka kuuluvat varsinaisesti

julkishallintoon (ks. mm. asia 149/79, komissio v. Belgia, tuomio 17.12.1980, Kok., s. 3881, 11 kohta ja asia C-47/02, Anker ym., tuomio 30.9.2003, Kok., s. I-10447, 59 kohta).

32 Toisaalta EY 45 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrättyä poikkeusta on sovellettava vain toimintaan, joka sellaisenaan liittyy välittömästi ja nimenomaisesti julkisen vallan käyttöön (ks. mm. asia 2/74, Reyners, tuomio 21.6.1974, s. 631, Kok. Ep. II, s. 311, 45 kohta; asia C-42/92, Thijssen, tuomio 13.7.1993, Kok., s. I-4047, 8 kohta ja asia C-283/99, komissio v. Italia, tuomio 31.5.2001, Kok., s. I-4363, 20 kohta).

33 Tämän tuomion 30 kohdassa esitettyjä syitä vastaavista syistä lakimiesharjoittelijan toiminta ei kuulu EY 45 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätyn poikkeuksen soveltamisalaan, vaikka kyseinen toiminta suoritettaisiin julkisella sektorilla (ks. myös analogisesti em. asia Thijssen, tuomion 22 ja 23 kohta).

34 On myös huomautettava, että kun tiettyyn ammattiin pääsyn edellytyksiä ei ole yhdenmukaistettu, jäsenvaltioilla on oikeus määrätä ammatin harjoittamisen edellyttämistä tiedoista ja pätevyydestä ja vaatia mainitut tiedot ja pätevyyden osoittavan tutkintotodistuksen esittämistä (ks. asia 222/86, Heylens ym., tuomio 15.10.1987, Kok., s. 4097, Kok. Ep. IX, s. 225, 10 kohta; asia C-340/89, Vlassopoulou, tuomio 7.5.1991, Kok., s. I-2357, Kok. Ep. XI, s. I-201, 9 kohta ja asia C-104/91, Aguirre Borrel ym., tuomio 7.5.1992, Kok., s. I-3003, 7 kohta).

35 On kuitenkin korostettava, että unionin oikeudessa asetetaan rajat kyseisen jäsenvaltioiden toimivallan käytölle, koska tässä tarkoituksessa annetut kansalliset säännökset eivät saa olla esteenä EY 39 ja EY 43 artiklassa taattujen perusvapauksien tehokkaalle käytölle (ks. em. asia Heylens ym., tuomion 11 kohta ja asia C-19/92, Kraus, tuomio 31.3.1993, Kok., s. I-1663, Kok. Ep. XIV, s. I-177, 28 ja 32 kohta).

36 Tästä oikeuskäytännöstä ilmenee tältä osin, että pätevyysedellytykset vahvistavat kansalliset oikeussäännöt, vaikka niitä sovellettaisiin ilman kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää, voivat rajoittaa mainittujen perusvapauksien käyttämistä, jos kysymyksessä olevissa kansallisissa oikeussäännöissä ei oteta huomioon asianomaisen henkilön toisessa jäsenvaltiossa jo hankkimia tietoja ja pätevyyttä (ks. vastaavasti em. asia Vlassopoulou, tuomion 15 kohta; em. asia Kraus, tuomion 32 kohta; asia C-375/92, komissio v. Espanja, tuomio 22.3.1994, Kok., s. I-923, 18 kohta ja em. asia Morgenbesser, tuomion 61 ja 62 kohta).

37 Tästä seuraa, että jäsenvaltion viranomaisilla on velvollisuus silloin, kun ne tutkivat toisen jäsenvaltion kansalaisen hakemusta saada oikeus osallistua käytännön harjoittelujaksoon voidakseen harjoittaa myöhemmin säänneltyä ammattia, ottaa huomioon asianomaisen henkilön ammattipätevyys vertaamalla hänen tutkintotodistuksistaan, todistuksistaan ja muista muodollista kelpoisuutta osoittavista asiakirjoistaan sekä hänen merkityksellisestä ammattikokemuksestaan ilmenevää pätevyyttä siihen ammattipätevyyteen, jota kansallisessa lainsäädännössä edellytetään (ks. vastaavasti mm. em. asia Vlassopoulou, tuomion 16 kohta ja em. asia Morgenbesser, tuomion 57 ja 58 kohta).

38 Tämä oikeuskäytäntö on ilmaus EY:n perustamissopimuksessa määrättyihin perusvapauksiin erottamattomasti liittyvästä periaatteesta (ks. vastaavasti asia C-238/98, Hocsman, tuomio 14.9.2000, Kok., s. I-6623, 24 kohta ja asia C-31/00, Dreessen, tuomio 22.1.2002, Kok., s. I-663, 25 kohta). Kuten muun muassa edellä mainitussa asiassa Morgenbesser annetun tuomion 61 kohdasta ilmenee, tarkastelu ei siten muutu sen mukaan, vedotaanko työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen vai sijoittautumisvapauteen pääasiassa kyseessä olevan kaltaista kieltäytymistä vastaan, joka koskee muusta jäsenvaltiosta kuin Saksan liittotasavallasta tulevan hakijan päästämistä lakimiesharjoitteluun ilman, että tämä on suorittanut soveltuvuuskoetta ensimmäisen valtiontutkinnon pakollisissa oppiaineissa.

39 Kuten unionin tuomioistuin on toistuvasti todennut, vastaanottavan jäsenvaltion viranomaisten on tämän tuomion 37 kohdassa mainitun vertailun avulla voitava objektiivisesti varmistua siitä, että ulkomainen tutkintotodistus osoittaa haltijallaan olevan samanlaiset tai ainakin vastaavat tiedot ja pätevyys kuin mitä kansallinen tutkintotodistus osoittaa. Ulkomaisen tutkintotodistuksen vastaavuutta on arvioitava yksinomaan niiden tietojen ja pätevyyden perusteella, jotka kyseisen tutkintotodistuksen haltijalla voidaan olettaa olevan, kun huomioon otetaan kyseiseen tutkintotodistukseen liittyvien opintojen ja käytännön koulutuksen luonne ja kesto (ks. em. asia Heylens ym., tuomion 13 kohta; em. asia Vlassopoulou, tuomion 17 kohta; em. asia

Aguirre Borrel ym., tuomion 12 kohta; em. asia komissio v. Espanja, tuomio 22.3.1994, 13 kohta ja em. asia Morgenbesser, tuomion 68 kohta).

40 Jos tutkintotodistusten vertailun perusteella voidaan todeta, että ulkomaisen tutkintotodistuksen osoittamat tiedot ja pätevyys vastaavat kansallisissa säännöksissä edellytettyjä tietoja ja pätevyyttä, jäsenvaltion on myönnettävä, että kyseinen tutkintotodistus täyttää kansallisissa säännöksissä asetetut edellytykset. Jos vertailu sen sijaan osoittaa, että kyseiset tiedot ja pätevyys vastaavat toisiaan vain osittain, vastaanottavalla jäsenvaltiolla on oikeus vaatia asianomaista henkilöä osoittamaan, että hän on hankkinut puuttuneet tiedot ja pätevyyden (ks. em. asia Vlassopoulou, tuomion 19 kohta; em. asia Aguirre Borrel ym., tuomion 14 kohta; asia C-234/97, Fernández de Bobadilla, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4773, 32 kohta; em. asia Morgenbesser, tuomion 70 kohta ja asia C-255/01, Markopoulos ym., tuomio 7.10.2004, Kok., s. I-9077, 64 ja 65 kohta).

41 Toimivaltaisten kansallisten viranomaisten on tämän osalta arvioitava, kelpaavatko vastaanottavassa jäsenvaltiossa joko opintojen tai käytännön kokemuksen yhteydessä hankitut tiedot sen osoittamiseen, että asianomainen henkilö on hankkinut puuttuneet tiedot (em. asia Vlassopoulou, tuomion 20 kohta; em. asia Fernández de Bobadilla, tuomion 33 kohta ja em. asia Morgenbesser, tuomion 71 kohta).

42 Peśla väittää nojautumalla tämän tuomion kolmessa edellä olevassa kohdassa esitettyyn oikeuskäytäntöön ja erityisesti edellä mainitussa asiassa Morgenbesser annetun tuomion 68 kohtaan ja 70 kohdan ensimmäiseen virkkeeseen, että DRiG:n 112a §:n 1 ja 2 momentin kaltaisen kansallisen säännöksen soveltamiseksi yhteisön oikeuden mukaisesti on otettava huomioon pääsääntöisesti kotijäsenvaltiossa, tässä tapauksessa Puolan tasavallassa, hankitut tiedot ja pätevyys ja tarvittaessa on otettava huomioon ainoastaan toissijaisesti vastaanottavan jäsenvaltion, tässä tapauksessa Saksan liittotasavallan, oikeudesta hankitut tiedot ja pätevyys. Hän katsoo, että jos Saksan oikeutta koskevat tiedot ja pätevyys ovat vertailukohtana suoritettavalle arvioinnille, ulkomainen tutkintotodistus ei missään tapauksessa voisi täyttää vaadittuja edellytyksiä, koska Saksan oikeutta ei yleensä opeteta muissa jäsenvaltioissa. Vapaa liikkuvuus ei

hänen mukaansa olisi käytännössä mahdollista sellaisten nuorten juristien osalta, jotka ovat hankkineet pätevyyden muussa jäsenvaltiossa kuin Saksan liittotasavallassa.

43 Nämä väitteet perustuvat Peślan vetoaman oikeuskäytännön virheelliseen tulkintaan.

44 Kyseisen oikeuskäytännön mukaan näet jäsenvaltio voi tämän tuomion 37 ja 39–41 kohdassa esitetyssä vertailussa ottaa huomioon ne objektiiviset erot, jotka koskevat niin lähtövaltiossa kyseessä olevaan ammattiin liittyviä oikeussääntöjä kuin sen toiminta-alaakin. Asianajajan ammatin osalta jäsenvaltio voi siis perustellusti verrata tutkintotodistuksia ottamalla huomioon ne erot, jotka vallitsevat kyseessä olevien kansallisten oikeusjärjestysten välillä (ks. em. asia Vlassopoulou, tuomion 18 kohta ja em. asia Morgenbesser, tuomion 69 kohta).

45 Kuten tämän tuomion 37 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee ja toisin kuin Peśla väittää, niitä tietoja, joita toisessa jäsenvaltiossa myönnetty tutkintotodistus osoittaa, ja toisissa jäsenvaltioissa hankittua pätevyyttä ja/tai ammattikokemusta sekä siinä jäsenvaltiossa hankittua kokemusta, jossa hakija jättää hakemuksen, on tutkittava juuri vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännössä edellytettyyn ammattipätevyyteen nähden (ks. myös vastaavasti em. asia Aguirre Borrell ym., tuomion 11 kohta; asia C-164/94, Aranitis, tuomio 1.2.1996, Kok., s. I-135, 31 kohta; em. asia Dreessen, tuomion 24 kohta ja em. asia Morgenbesser, tuomion 67 kohta).

46 Pelkästään se, että ensimmäisen jäsenvaltion oikeudesta suoritettujen oikeustieteen opintojen voidaan katsoa vastaavan sekä saadun koulutuksen tason että tähän tarkoitukseen käytetyn ajan ja vaivannäön kannalta opintoja, joilla pyritään antamaan tiedot, joita toisessa jäsenvaltiossa vaadittu pätevyys osoittaa, ei sinällään voi johtaa velvollisuuteen asettaa tämän tuomion 37 ja 39–41 kohdassa esitetyn vertailun yhteydessä etusijalle sen jäsenvaltion, jossa hakija pyytää saada osallistua lakimiesammatteihin pääsemisen edellyttämään ammatilliseen koulutukseen, kansallisissa sään-

nöksissä vaadittujen tietojen sijasta tiedot, jotka koskevat pääasiallisesti ensimmäisen jäsenvaltion oikeutta ja joita jälkimmäisessä valtiossa saatu pätevyys osoittaa. Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on todennut, Peślan ensisijaisesti esittämän kaltaiset väitteet, jotka on venytetty seurauksiltaan mahdollisimman pitkälle, merkitsisivät sen myöntämistä, että hakija voi päästä lakimiesharjoitteluun, vaikka hänellä ei ole mitään tietoja Saksan oikeudesta eikä saksan kielestä.

47 Lisäksi siltä osin kuin Peśla väittää toissijaisesti, että Justizministerium Mecklenburg-Vorpommern on ottanut riittämättömästi huomioon ne tiedot, jotka hän on hankkinut Saksan oikeudesta Saksassa opiskellessaan, riittää, kun huomautetaan, ettei unionin tuomioistuimen tehtävänä ole tässä tapauksessa selvittää, oliko Saksan viranomaisilla perusteita pitää Peślan niille toimittamien kaltaisia todistuksia riittämättöminä.

48 Edellä olevan perusteella kahteen ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että EY 39 artiklaa on tulkittava siten, että arvioitaessa koulutusten vastaavuutta sellaisen hakemuksen johdosta, joka koskee oikeutta osallistua suoraan lakimiesammatteja varten järjestettävään harjoitteluun suorittamatta tätä tarkoitusta varten järjestettäviä kokeita, vertailukohdaksi on otettava tiedot, joita siinä jäsenvaltiossa, jossa hakija pyytää saada osallistua tällaiseen harjoitteluun, vaadittu pätevyys osoittaa.

Kolmas kysymys

49 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kolmannella kysymyksellään lähinnä sitä, onko tämän tuomion 37 ja 39–41 kohdan mukaisesti tehtävää vastaavuuden tutkintaa varten alennettava, vaikkakin vain hieman, vastaanottavan jäsenvaltion oikeuden osalta vaadittavien tietojen tasoa, jotta EY 39 artiklalla olisi tehokas vaikutus.

50 Tältä osin on todettava, ettei EY 39 artiklan tehokas vaikutus edellytä sitä, että ammatin harjoittamisen aloittamiseen jäsenvaltiossa sovelletaan alempia vaatimuksia kuin ne, jotka kyseisen valtion kansalaisten on tavallisesti täytettävä.

51 Tämän tuomion 34–41, 44 ja 45 kohdassa mainitulla oikeuskäytännöllä unionin tuomioistuin on tunnustanut tarpeen sovittaa yhteen edellytys tietyn ammatin harjoittamiseen vaadittavasta pätevyydestä ja vaatimukset EY 39 ja EY 43 artiklassa taattujen perusvapauksien tehokkaasta käyttämisestä (ks. tästä erityisesti em. asia Heylens ym., tuomion 13 kohta).

52 Tästä oikeuskäytännöstä ilmenee siten, että tämän tuomion 39 kohdassa esitettyä vastaavuutta on tutkittava koko sen akateemisen ja ammatillisen koulutuksen kannalta, johon asianomainen henkilö voi vedota, jotta on mahdollista arvioida sitä, voidaanko tämän kokonaisuuden katsoa täyttävän, edes osittain, ne edellytykset, jotka on asetettu kyseessä olevaan toimintaan ryhtymiselle (ks. vastaavasti mm. em. asia Morgenbesser, tuomion 66 ja 67 kohta). Jos tämä vertailu osoittaa, että mainittu kokonaisuus täyttää kyseiset edellytykset ainoastaan osittain, vastaanottavalla jäsenvaltiolla on oikeus, kuten tämän tuomion 40 kohdasta ilmenee, vaatia, että asianomainen henkilö osoittaa hankkineensa puuttuvat tiedot ja pätevyyden.

53 Se, että vastaanottavan jäsenvaltion on siis otettava huomioon tiedot, jotka vastaavat vain osittain kyseisen jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä edellytetyn ammattipätevyyden osoittamia tietoja, ja sen on tehtävä näin muulla tavalla kuin ennen kyseisen pätevyyden myöntämistä järjestettävillä kokeilla, helpottaa jo osaltaan henkilöiden vapaatta liikkuvuutta sellaisena kuin siitä määrätään erityisesti EY 39 artiklassa. Jos tällaista velvollisuutta ei näet olisi, vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisilta tavallisesti edellytetyn tutkintotodistuksen puuttuminen voisi sellaisenaan merkitä ratkaisevaa estettä ryhtyä harjoittamaan lakimiesammatteja kyseisessä jäsenvaltiossa (ks. tästä em. asia Morgenbesser, tuomion 64–67 kohta).

54 Ei siis ole mahdollista hyväksyä sitä Peślan väitettä, jonka mukaan EY 39 artikla menettäisi merkityksensä, jos vastaanottava jäsenvaltio saa edellyttää hakijalta sen

kansallista oikeutta koskevien tietojen samaa tasoa kuin mitä kyseisessä jäsenvaltiossa mainittuihin ammatteihin pääsemiseksi vaadittava ammattipätevyys osoittaa.

55 Oikeudenkäyntiasiakirjoista ilmenee lisäksi, että harjoittelijalta odotetaan jo harjoittelun alkuvaiheessa, että hän avustaa kouluttajaansa ja hoitaa käytännön tehtäviä tämän ohjauksessa. Tässä tarkoituksessa voitaisiin pitää välttämättömänä, että kyseisellä harjoittelijalla on jo ennen kuin hänen oikeustieteellisiä kykyjään käytetään tällaisiin käytännön toimiin samantasoiset tiedot Saksan oikeusjärjestelmästä kuin ne, joita pakollisten oppiaineiden osalta suoritettu ensimmäinen valtiontutkinto osoittaa. Kun otetaan huomioon etenkin koulutusprosessin eteneminen, näyttää kuitenkin olevan hyvin vaikeaa hankkia asetetussa määräajassa tiedot, jotka ovat tarpeen toisen oikeustieteellisen valtiontutkinnon suorittamiseksi kohtuullisilla menestymismahdollisuuksilla.

56 Vaikka EY 39 artiklassa ei sinällään edellytetä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa tilanteissa vaaditun, vastaanottavan jäsenvaltion oikeutta koskevien tietojen tason alentamista, on kuitenkin huomautettava, ettei kyseistä artiklaa voida tulkita siten, ettei jäsenvaltioilla olisi mahdollisuutta joustaa vaaditusta pätevyydestä.

57 Tästä seuraa, että silloin, kun jäsenvaltion viranomaiset tutkivat toisen jäsenvaltion kansalaisen hakemusta saada oikeus osallistua lakimiesharjoittelun kaltaiseen käytännön harjoittelujaksoon voidakseen ryhtyä myöhemmin harjoittamaan sääänneltyä ammattia, EY 39 artiklassa ei sinällään edellytetä, että nämä viranomaiset vaativat hakijalta unionin oikeudessa edellytetyn vastaavuuden tutkinnan yhteydessä vain sellaista oikeustieteen tietojen tasoa, joka on alempi kuin kyseisessä jäsenvaltiossa vaaditun pätevyyden osoittamien tietojen taso, tällaiseen käytännön harjoittelujaksoon osallistumiseksi, mutta mainittu artikla ei kuitenkaan estä tällaisen pätevyyden joustavaa tulkintaa.

58 On kuitenkin tärkeää, ettei osittaisen tunnustamisen mahdollisuus, sellaisena kuin se on esitetty muun muassa tämän tuomion 52 kohdassa, ole käytännössä pelkästään fiktiivinen.

59 Tältä osin on todettava, että silloin kun asianomaisten hakijoiden pätevyyden ja vaadittujen tietojen vertailu osoittaa, että vastaavuus on ainoastaan osittainen, vastaanottavalla jäsenvaltiolla ei välttämättä ole oikeutta edellyttää kaikissa näissä tilanteissa samantasoisten soveltuvuuskokeiden suorittamista riippumatta todettujen osittaisten tietojen laajuudesta. Tämän tuomion 37 kohdassa tarkoitetun vertailun kohteena olevien oppiaineiden riittävän erittelyn puuttumisesta saattaisi näet olla se seuraus, että hankitun pätevyyden osittainen tunnustaminen olisi todellisuudessa käytännössä mahdotonta, jolloin asianomaisten henkilöiden olisi näytettävä tämän jälkeen toteen, että he ovat hankkineet puuttuvat tiedot ja tämän lisäksi myös sellaiset tiedot, jotka voidaan mainitun vertailun yhteydessä tunnustaa vaaditun tason mukaisiksi.

60 On kuitenkin täsmennettävä, että siltä osin kuin ensimmäisen valtiontutkinnon kaltaisten kansallisten oikeustieteellisten tutkintojen suorittaminen menestyksekkäästi todistaa tiettyjä oikeuden aloja koskevien laajojen sekä syvennettyjen tietojen hankkimista, edellä olevasta kohdasta ilmenevästä erittelyä koskevasta vaatimuksesta ei voi seurata, että pelkät näiden alojen tiettyjä näkökohtia koskevat yksittäiset tiedot riittäisivät siihen, että asianomainen henkilö voisi perustellusti vaatia hänen pätevyytensä osittaista tunnustamista.

61 Pääasian oikeudenkäynnissä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkastettava, antaako DRiG:n 112a §:llä käyttöön otettu järjestelmä, sellaisena kuin kansalliset toimivaltaiset viranomaiset sitä soveltavat, sellaisille henkilöille, joilla on riittävän laajat ja syvennetyt tiedot jostakin niiden oppiaineiden merkittävästä osa-alueesta, jotka – kokonaisuudessaan – ovat mainitun pykälän 1 ja 2 momentissa säädetyn vertailun kohteena, mahdollisuuden saada vapautus velvollisuudesta suorittaa kaikki tämän saman pykälän 3 momentissa tarkoitetut kokeet.

62 Tältä osin on korostettava, että Saksan hallitus on vastauksena unionin tuomioistuimen suullisessa käsittelyssä esittämään kysymykseen todennut, että jos hakija on hankkinut esimerkiksi sellaiset tiedot Saksan siviilioikeudesta, jotka vastaavat DRiG:n 112a §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetussa vertailussa edellytettyä tasoa, mutta hän ei voi osoittaa omaavansa samantasoisia tietoja Saksan siviiliprosessilaista, kyseisen pykälän 3 momentissa säädetyt soveltuvuuskokeet saattaisivat koskea yksinomaan Saksan siviiliprosessioikeutta.

63 Lisäksi on huomautettava, että DRiG:n 112a §:n 1 momentissa säädetty tietojen ja pätevyyden tutkinta ei todellisuudessa ole käytännössä niin tiukka kuin ensimmäinen valtiontutkinto. Asiakirja-aineistosta näet ilmenee, että sellaisesta oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneesta henkilöstä poiketen, joka on suorittanut opintonsa Saksassa, toisesta jäsenvaltiosta tulevan hakijan ei tarvitse suorittaa painopistealueita koskevia kokeita eikä suullisia kokeita.

64 Tämän perusteella ei ensi näkemältä vaikuta siltä, että DRiG:n 112a §:llä käyttöön otetussa järjestelmässä mahdollisuus hankittujen tietojen osittaiseen tunnustamiseen, sellaisena kuin se on esitetty etenkin tämän tuomion 52 kohdassa, on pelkästään fiktiivinen, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen, joka yksin on toimivaltainen ottamaan kantaa sisäisen oikeuden tulkintaan, on kuitenkin tarkastettava.

65 Edellä olevan perusteella kolmanteen kysymykseen on vastattava, että EY 39 artiklaa on tulkittava siten, että silloin, kun jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset tutkivat toisen jäsenvaltion kansalaisen hakemusta saada oikeus osallistua lakimiesammatteja varten Saksassa järjestettävän harjoittelun kaltaiseen käytännön harjoittelujaksoon voidakseen ryhtyä myöhemmin harjoittamaan säänneltyä ammattia, kyseisessä artiklassa ei sinällään edellytetä, että nämä viranomaiset vaativat hakijalta unionin oikeudessa edellytetyn vastaavuuden tutkinnan yhteydessä vain sellaista oikeustieteen tietojen tasoa, joka on alempi kuin kyseisessä jäsenvaltiossa vaaditun pätevyyden osoittamien tietojen taso, tällaiseen käytännön harjoittelujaksoon osallistumiseksi. On kuitenkin täsmennettävä, että yhtäältä mainittu artikla ei estä myöskään joustamista vaaditusta pätevyydestä, ja että toisaalta mahdollisuus asianomaisen henkilön todistamalla

pätevyydellä osoitettujen tietojen osittaiseen tunnustamiseen ei saa olla pelkästään fiktiivinen, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava.

Oikeudenkäyntikulut

66 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) EY 39 artiklaa on tulkittava siten, että arvioitaessa koulutusten vastaavuutta sellaisen hakemuksen vuoksi, joka koskee oikeutta osallistua suoraan lakimiesammatteja varten järjestettävään harjoitteluun suorittamatta tätä varten järjestettäviä kokeita, vertailukohdaksi on otettava tiedot, joita siinä jäsenvaltiossa, jossa hakija pyytää saada osallistua tällaiseen harjoitteluun, vaadittu pätevyys osoittaa.

2) EY 39 artiklaa on tulkittava siten, että silloin, kun jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset tutkivat toisen jäsenvaltion kansalaisen hakemusta saada oikeus osallistua lakimiesammatteja varten Saksassa järjestettävän harjoittelun kaltaiseen käytännön harjoittelujaksoon voidakseen ryhtyä myöhemmin harjoittamaan säänneltyä ammattia, kyseisessä artiklassa ei sinällään edelly-

tetä, että nämä viranomaiset vaativat hakijalta unionin oikeudessa edellytetyn vastaavuuden tutkinnan yhteydessä vain sellaista oikeustieteen tietojen tasoa, joka on alempi kuin kyseisessä jäsenvaltiossa vaaditun pätevyyden osoittamien tietojen taso, tällaiseen käytännön harjoittelujaksoon osallistumiseksi. On kuitenkin täsmennettävä, että yhtäältä mainittu artikla ei estä myöskään joustamista vaaditusta pätevyydestä, ja että toisaalta mahdollisuus asianomaisen henkilön todistamalla pätevyydellä osoitettujen tietojen osittaiseen tunnustamiseen ei saa olla pelkästään fiktiivinen, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava.

Allekirjoitukset